

K. S. Aksakov'un Slavofil Yanının *Konstantinopol Kapılarında Oleg* Adlı Eserine Yansıması

Tuğba GÜNÖR¹

Öz

Rus edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan K. S. Aksakov, edebiyata düşkün bir babanın oğlu olarak hem sanatın hem de slavofil düşüncelerin hâkim olduğu bir evde büyür. Aksakov kadim Slav ruhunu Rusya'da ilk defa örgütleyen kişidir. Sanatçı gençlik yıllarında sadece Slavofil düşüncelere değil aynı zamanda felsefeye de ilgi duyar. Özellikle de Hegel kaynaklı 'felsefe tarihi' içerikli incelemeler yaptığı da dikkat çeker. Bu çalışmamızda inceleyeceğimiz 'Konstantinopol Kapılarında Oleg' de işte bu incelemelerden biridir. Aksakov'un bu eseri, 1830'lu yıllarda Moskova Üniversitesi'nde ders veren tarih profesörü ve aynı zamanda üniversitenin rektörü M. T. Kaçenovskiy'in verdiği bir derste Büyük Knyaz Oleg'in efsanevi bir kişilik olduğunu ve ayrıca Rus yazar, şair, tarihçi ve eleştirmen N. M. Karamzin'in on iki ciltlik eseri 'Rus Devleti Tarihi'nde yanlı ve kesinlik taşımayan kaynaklar kullandığını iddia etmesi üzerine öfkelenerek yazar. Piyas tarzında kaleme alınan bu eserde baştan sona inanışları, giyimleri, yaşam şekilleri vs. kadim Slav ruhunu derinden hissettirir.

Anahtar Sözcükler

Konstantin Sergeyeviç
Aksakov
Slavofilizm
Knyaz Oleg
Çargrad

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 03.03.2023

Kabul Tarihi: 24.05.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1259787

Reflection of K. S. Aksakov's Slavophil Side in *Oleg near Constantinople*

Abstract

K. S. Aksakov, one of the leading figures of Russian literature, grew up in a house where both art and Slavophil thoughts were dominant. Aksakov was the first to organize the ancient Slavophil spirit in Russia. In his youth, the artist was not only interested in Slavophil ideas, but also in philosophy. It is noteworthy that he made studies with the content of 'philosophy history' especially from Hegel. *Oleg near Constantinople* is one of these studies. Aksakov wrote his work in an anger against a lecture given by M. T. Kachenovskiy claiming that Great Knyaz Oleg was a legendary personality, and, N. M. Karamzin had used biased and uncertain sources in his twelve volume work *History of the Russian State*. In this work, written in the style of a play, the ancient Slavophil spirit, their beliefs, clothing, lifestyles, etc. are deeply felt from the beginning to the very end.

Keywords

Konstantin Sergeyeviç
Aksakov
Slavophilism
Knyaz Oleg
Chargrad

About Article

Received: 03.03.2023

Accepted: 24.05.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1259787

¹ Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Tekirdağ/Türkiye, tkaragozlu@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3259-3141

Giriş

Rus gazeteci, edebiyat eleştirmeni, tarihçi, dilbilimci, şair ve slavofilizm (Slavyanofilstvo) akımının fikir babalarından ve slavofillerin topluluk üyesi Konstantin Sergeyeviç Aksakov (1817-1860), Rus edebiyatı, dilbilim ve edebiyat tarihi için önemli isimlerden biridir. Yazar, ünlü Rus edebiyatçısı Sergey Timofeyeviç Aksakov'un (1791-1859) büyük oğludur. Sanat çevrelerine yakınlık duyan bir ailede büyüyen Aksakov, edebiyatla çok erken yaşlarda tanışır. Baba Sergey T. Aksakov, özellikle sansür başkanlığı görevi için Moskova'ya geldikten sonra aile gerek saray çevresi gerekse de edebiyat çevresinde yerini alır.

Asil bir soydan gelen baba Sergey Aksakov, 1816 yılında tanınmış bir generalin kızı olan Olga Semyonovna Zaplatina'yla (1783-1878) evlenince, Moskova ve Peterburg çevrelerinde tanınırlığı da artar. Sergey Aksakov, evlerinde sürekli önemli isimleri ağırlar. Dönemin önde gelen birçok edebiyatçısı, başta Sergey Aksakov'un kadim dostu Nikolay Vasilyeviç Gogol (1809-1852) olmak üzere hep beraber bu evde edebiyat toplantıları gerçekleştirirler (Nikolayeva, 1990, s. 22-23). Baba Aksakov, ikisi edebiyatçı olacak, on bir çocuğu da Konstantin, Vera (1819-1864), Grigoriy (1820-1891), Olga (1821-1861), İvan (1823-1886), Mihail (1824-1841), Nadejda (1829-1869), Lyubov' (1830-1867), Mariya (1831-1908), Anna (1831- ?) ve Sofya (1834-1885)) bu evde aktif bir edebiyat ortamında büyümüştür (Kuleşov, 2009, s. 20-21).

Aksakov Ailesi çok köklü bir aile geçmişine sahiptir. Hatta Rus Devleti'nin ilk kurulduğu zamanlara kadar köklerinin uzandığı bilinir. Tarihçi Aleksey Stanislavoviç Kuleşov, Aksakov Ailesinin geçmişi üzerine hazırladığı doktora çalışmasında ailenin köken bilgileri hakkında geniş bilgi verir. Kuleşov, *Aksakovlar* (Aksakov, 2009) adlı kitaplaştırdığı tezinde uzun yıllardır üzerinde çalıştığı Aksakov Ailesinin köklerini tarihi belgelere dayandırarak aktarır. Tarihi kayıtlarda ailenin varlığına ilk olarak XI. yy.da (1027) rastlandığını bildirir. Savaşçı bir aile olan Aksakovların XV. yy.a kadar 'Velyamin' soyadıyla anıldığını, bu yüzyıldan sonra ise o dönemde yaşayan İvan Fyedoroviç Velyamin'in fiziksel özelliğinden esinlenerek, Türkçe kökenli 'Oksak' soyadını kullanmaya başladığını bildirir (Kuleşov, 2009, s. 16). Ayrıca Kuleşov gene Aksakov Ailesiyle alakalı bir başka çalışmasında (Romanovlar, Aksakovlar, Çebişyovlar (Romanov, Aksakov, Çebişyov, 2010) da Aksakovların, Romanovların ilk hakimiyeti sırasında da imparatorluğun kuruluşunda yer aldığını bildirir (Kuleşov, 2010).

Aynı çalışmada dikkat çeken bir nokta da bu denli köklü bir ailenin neden soyadını değiştirdiği, değiştirdiği soyadın ise neden Türk kökenli olduğu hakkında hiçbir bilgi

verilmemesidir. Ailenin uzun yıllar Tatarlarla yaşadığı da göz önünde bulundurulursa kayıtlara geçmemiş ya da yanlış bir yaklaşım sergilendiği düşünülebilir. Kayıtlarda sadece XIX. yy.a gelindiğinde Sergey T. Aksakov'un eşi Olga Semyonovna Zaplatina'nın annesinin Türk soyundan gelen bir prenses olduğu bildirilir (Kuleşov, 2009, s. 16). Anneannesi tarafından Konstantin Sergeyeviç Aksakov'un yarı Türk kanı taşıdığı da inkâr edilemez. Ancak aile bu bağı asla kabul etmez. Sanatçının kendisi gibi slavofillerden biri olan kardeşi İvan Sergeyeviç Aksakov annesinin Türk yanını katı bir şekilde inkâr ederek; "O tümüyle Rus yaşam tarzına aittir. Rus gelenekleri, özellikle kilise, Rus mutfağı, Rus doğası tüm bunlar onun özüdür" (Erdoğan, 2018, s. 40) der.

Aksakovlar ve Kuleşov ne kadar bu bağı görmezden gelmeye çalışsa da Rus Türkolog Nikolay Aleksandroviç Baskakov (1905-1995) *Türk Kökenli Rus Soyadları* (Russkiye familii tyurskogo proishojdeniya) adlı çalışmasında Aksakovların aldığı soyadın Türkçe 'aksak, topal' kelimesinden geldiğini belirtmesi, bu ailenin köklerinde Türk kökenli unsurlar barındırdığı fikrini destekler (Erdoğan, 2018, s. 40).

Slav kanından gelişleriyle her zaman gurur duyan bu ailenin fertleri Slavofilizme her zaman yatkınlık göstermiştir. Özellikle Sergey Aksakov ideolojik olarak sempati duyduğu slavofilizmin yayılmasına ev toplantılarında da yardımcı olur. Konstantin Sergeyeviç Aksakov da bu evin havasını koklamış biri olarak bu hanede büyümenin tüm ayrıcalıklarını sonuna kadar kullanır. Edebiyata yatkın oluşu, felsefeye ilgi duymasıyla şekillenmeye başlar. Özellikle de 1830 yılında Moskova Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde okumaya başladığında ilgi alanlarını temeline oturmuş olacaktır. Aksakov, üniversite yıllarında Nikolay Vladimiroviç Stankeviç (1813-1840) önderliğinde oluşturulan 'Stankeviç Topluluğu'na (Krujok Stankyeviça) katılır (Kuleşov, 2009, s. 21). 'Stankeviç Topluluğu', 1830 ve 1840'lı yılların Alman felsefesi temelli siyasi ideolojilerden tamamen uzak gençlik topluluklarından. Her sınıftan ve ideolojide insanı bir arada birleştiren bu grubun hoşgörüsü gerek çağına gerekse de çağından sonrasına da geniş izler bırakır. Alman felsefesini Rusya'ya ilk sokan gruptur. Alman filozoflar Hegel, Kant Schelling üzerinden yola çıkarak dönemin önde gelen sosyal sorunlarına cevap bulmaya çalışmışlardır. (Geniş bilgi için bk. Günör, 2023, s. 56)

Sanatçı anılarında bu grubu özetlerken "bu toplulukta Rusya, yaşam, edebiyat ve dünya üzerinde genel bir fikir üretilirdi" (Maşinskiy, 1964, s. 20) diyerek grubun hem kendisi hem de ülkesi için ne denli önemli olduğunu da ortaya koyar.

Aksakov, 'Stankeviç Topluluğu'na katıldıktan sonra felsefeye duyduğu ilgi iyiden iyiye artar ve 1838 yılında Almanya'ya gider. Alman filozofları üzerinde yoğunlaşır. Bu seyahat

sırasında yolu Yuriy Fyodoroviç Samarin (1819-1876) ve Aleksey Stepanoviç Homyakov'la (1804-1860) kesişir. Bu kesişme ona siyasi bir kimlik kazandıracak ve slavofillerin lideri yapacaktır (Kuleşov, 2009, s. 21). Bu tarihten sonra Aksakov'un bütün çalışmaların temelinde, sosyo-politik konuların çözümünün geçmişte aranması düşüncesi yatmaya başlar (Kuleşov, 2009, s. 21).

Aksakov'un yazarlığı çok erken yaşlarda başladığını yukarıda belirtmiştik. Sanatçı ilk dönemlerinde genel olarak 'ağıt' türünde eserler verir. Ana teması doğa içerisinde tanrısal gücün varlığı ve insanların ilahi gizemleri çözme arzusu yatar. Aksakov'un ilk dönem eserlerinde doğayı kutsal bir mabet gibi gözler önüne serdiği de gözden kaçmaz. Huzurun, memnuniyetin ve sağlığın temelini barındıran bir mabet (Maşinskiy, 1964, s. 58-59). 1830'lı yıllarda ise daha içsel konulara yönelime dönüşür. 'Stankeviç Topluluğu'nun temel özelliklerinden biri olan bu değişim sanatçının eserlerinde kişisel bir tema olan ruhsal yalnızlığa yönelmesine sebep olur. Aksakov'un azımsanamayacak sayıda bu temayla karalanmış şiirleri vardır. 1836 yılında yazdığı, ilk mısraıyla aynı adı taşıyan şiiri bu temanın en güzel örneğidir. "Evet, ben yalnızım, beni anlamıyorlar / İnsanlara, kardeşlerime yabancıyım / Boşuna kendimi ifade etmeye çalışıyorum / Onlar için sesim duyulmuyor" (Maşinskiy, 1964, s. 60).

O yıllarda mısraları git gide karanlık, hüznü dolu bir hal alır. Doğa, yalnızlık ve karamsar ruh hali. 'Fırtına', 'kasırga' ve 'sağanak yağış' eserlerinde ruh halini yansıtan temel semboller olur. Bu durum yazarın karakteriyle aslında büyük benzerlik göstermektedir. Aksakov çocukluğundan beri karamsar ve duygusal bir ruh haline sahiptir. Babasına şaşkıncı derecede çok düşkündür. Her yönden düşkün olduğu ve neredeyse yanından hiç ayrılmadığı babasının 1859'da ölmesi, derinliklerinde barındırdığı karamsar ruh halini yeniden canlandıracak, sanatçıyı büyük bir depresyona sürükleyip, babasının vefatından bir yıl sonra onun üzüntüden verem olup ölümüne neden olacaktır (Erdoğan, 2018, s. 41).

1840 ve 1850'li yıllara gelindiğinde yazar daha felsefi içerikli yazılar yazmaya başlar. Bu dönemde gazetecilik faaliyetlerini de artırır. Slavofil temalı çalışmalara ağırlık verir (Maşinskiy, 1964, s. 65). Bu dönemlerde Aksakov, Alman yazarlar Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) ve Johann Christoph Friedrich von Schiller'den çeviriler yapmaya başlar. Bu çeviriler Vissarion Grigoryeviç Belinskiy (1811-1848) ve daha sonra Nikolay Gavriloviç Çernişevskiy (1828-1889) tarafında övgülere boğulur ve hatta Çernişevskiy tarafından Aksakov "Şair- çevirmenlerimizin en iyilerinden biri" (Maşinskiy, 1964, s. 62) diye adlandırır. Bu övgünün yanı sıra bu çeviriler özellikle Geothe, Aksakov'u romantizm geleneğinden kopartıp, daha ateşli bir yazar haline getirecektir (Maşinskiy, 1964, s. 60).

Konstantinopol Kapılarında Oleg

1840'lı yıllarda Aksakov, ayrıca tiyatroya ilgi duymaya başlar. *Konstantinopol Kapılarında Oleg* (Oleg pod Konstantinopolem, 1858) adlı eser de bu yılların ürünüdür. Yazar tarafından 'Dramatik bir parodi' olarak adlandırılan bu eser, piyes olarak kaleme alınmıştır ve yayımlanır yayımlanmaz çok ses getirmeyi başarır.

Aksakov, *Konstantinopol Kapılarında Oleg* üzerinde çalışmaya 30 Kasım 1834 yılında başlar (Maşinskiy, 1964, s. 58) ancak eseri tam olarak bitirmesi 1858 yılını bulur. *Konstantinopol Kapılarında Oleg*' ilk taslak olarak 1835 yılında *Teleskop* dergisinin devamcısı olan *Molva* (Söylenti) Gazetesi'nin yirmi yedinci sayısında *Bitmemiş Büyük Bir Trajediden Alıntı* (Otrivok iz bolşoy neokonçennoy tragedii) başlığı ve *K. Yevripidin. Tahta Hançer Köyü, 1834, Şubat'ın 13. Günü* (K. Yevripidin. Selo Derevyannıy Kinjal, 1864, fevralya 13 dhya) imzasıyla yayımlanır. Dönemin ve derginin önemli otoritelerinden olan Belinskiy (1811-1848) bu paradiden sonra 'Açıklama' kısmına eserle ilgili şunları yazar: "Okuyucumuza saygıyla bildiririz ki, genç bir adam olağan üstü şiirsel yeteneğiyle, boş zamanında büyük romantik geleneği, on bölümlük eseriyle sonlandırmıştır. Konusu kendi öz tarihinden alınmıştır (Karamzin'in *Rus Devleti'nin Tarihi* adlı kitabından). Kahramanları saf halktır, tam olarak Rus'tur. Ne zaman piyes tiyatroya oynandığı da (ki bu kısa zaman içerisinde olacaktır), kişiler sakallı, klasik Rus kaftanı ve hasır ayakkabılar giyinmiş olarak oynayacaktır. (Nestor Peçerskiy'in (1056-1114) Geçmiş Yılların Menkıbesi (Povest vremennih let, 1110-1118) adlı eserinin kaynaklarında belirttiği gibi)" (Maşinskiy, 1964, s. 598).

Belinskiy'in vurguladığı gibi eserin konusunu bir kenara bırakın, kahramanlarının giyim kuşamı tamamen eski geleneklere uygun olarak tasvir edilir. Okurun gözünde X. yy. doğası, insanı ve yaşam şekilleri net bir şekilde canlanır. Aksakov'un çocukluktan beri savunduğu gerçek temiz ruh bu şekilde uyandırılır. Aksakov, özel yaşamında da bu ruhu hissettirir. Yazar, eski Slav geleneklerine uygun giyinmektedir. Başına 'murmolka' eski tip kürklü veya kadife şapka ve 'kosovorotka' dik yakalı, yandan ilikli erkek gömleği giyinerek sokaklarda dolaşır. Bunu yapmakta ki amaçlarından biri de I. Petro'nun giyim kuşam reformlarını protesto etmektir (Erdoğan, 2018, s. 43).

Aksakov'a göre I. Petro Rus ruhunu öldürmüştür ve bir Slav düşmanıdır. Bu düşünce sadece Aksakov'un bir savunusu olmakla kalmamış dünya gündeminde de bu tarz eleştiriler almıştır. Örneğin ünlü düşünür Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) da I. Petro'yu Aksakov'la aynı paralellelikle eleştirmiştir.

(Çar) Petro'nun taklit etme yeteneği vardı; gerçek deha sahibi değildi. (...) Yaptıklarının bir kısmı iyiydi, birçoğu ise yersizdi. Önce Rusları yaratması gerekirken, Almanlar, İngilizler yaratmak istedi; uyruklarını, aslında olmadıkları bir şey olduklarına inandırarak, olabilecekleri şeyin olmasını hep engelledi (İnanır, 2008, s. 55-56).

Aksakov bu düşüncelerini sık sık dile getirmiştir. Kanımızca bu öfkenin bir diğer nedeni de I. Petro'nun Ryurik Hanedanlığı'nı değişime uğratıp, hanedanlığı Romanov İmparatorluğu'na çevirmesidir. Ryurik Hanedanlığı temelinde milli bir kimlik taşıırken, daha modern bir yapıya sahip, Avrupalı bir çehre kazandırıp, imparatorluğa dönüşmesi Aksakov'un Slav kanına dokunan en önemli etkenlerden biridir. Çünkü böylelikle kadim Slav gelenekleri unutulmaya Almanlara ve Fransızlara ait diller ve gelenekler Ruslara dayatılmaya başlanmıştır.

Aksakov, *Konstantinopol Kapılarında Oleg*'i kaleme alırken kendisine Stankeviç Topluluğu'ndan miras kalan Alman Filozof George Wilhelm Friedrich Hegel'in (1770-1831) 'Tarih Felsefesi' kavramını yol haritası olarak çizer. Hegel'in tarih felsefesi üzerinde yoğunlaşır.

Hegel'in tarih felsefesinin önemi onun insan, tarih ve özgürlük arasında kurmuş olduğu ilişkinin altında yatmaktadır. Ona göre tarihin amacı insanın özgürleşmesidir. Bu yüzden de tarihin sonu da insanın tam anlamda özgürleşmesiyle ilgilidir. Hegel, dünya tarihini de bu çerçevede inceler. Hegel'e göre insanın özgürleşme süreci zorunlu bir süreçtir (Yalvaç, 2009, s. 3). Hegel felsefesinde başlangıç noktası olan tin, insan eylemi sayesinde kendisini gerçekleştirebilir. Hegel, bu bağlamda tarihte büyük önem arz eden Büyük İskender, Jül Sezar ve Napoleon Bonapart gibi kişilerin tarihin amacı olan insan özgürlüğü için mücadele ettiklerini söyler. "Doğu yalnızca birinin özgür olduğunu biliyordu... Yunan ve Roma dünyaları, kimlerin özgür olduklarını; Cermenik dünya ise herkesin özgür olduğunu... Buna göre Dünya tarihinde gördüğümüz ilk biçim Despotizm, ikincisi Demokrasi, üçüncüsü Monarşi'dir" (Hegel, 2003, s. 83-84).

Görüldüğü gibi tarihte özellikle dört medeniyetin öne çıktığını söyleyen Hegel, son dönem olan Cermen kültürü ile insan özgürleşmesinin nihai amacına ulaşacağını iddia etmektedir. Düşünürü göre Cermen kültüründen önceki kültürler tam olarak özgürlüğün olmadığı toplumlardır. Felsefe tarihinde politik anlamda birbirine zıt görüşleri etkileyen Hegel'in farklı kültürler arasında üstünlük olduğuna dair önermesinin ve Cermen kültürünü ön plana çıkarmasının, özellikle nasyonal sosyalizm ve faşizm düşüncelerini etkilediği iddia edilebilir (Akçetin, 2016, s. 50-51).

Milli bir konu üzerine kurgulanan bu eserin o dönemler dikkat çeken başka bir yönü de başlığı üzerine olur. Başlıkta eserin kahramanı Knyaz Oleg olarak gözükmekle, dönemin birçok edebiyat eleştirmeni bu eserin kahramanının Knyaz Oleg değil de halefi Knyaz İgor olduğu kanısındadır. Belinskiy, yukarıda alıntıladığımız yazısının devamında bu düşüncesini de vurgular. Knyaz Oleg'den çok Knyaz İgor bir liderin sahip olduğu tüm yüce duygulara sahiptir. Belinskiy bu yüce değerleri şu şekilde sıralar: “Halkını seviyor, güzeller güzeli bir genç kıza aşık, savaşmayı seviyor ve yağmacılığa ruhu uygun” (Maşinskiy, 1964, s. 598). Aslında eserin özüne bakıldığında Knyaz Oleg'in de Knyaz İgor'la aynı özelliklere sahip olduğu dikkat çeker. Knyaz Oleg'de halkına düşkün, bir kadına aşık, savaşmayı seven ve yağmacı ruhludur. Aralarındaki fark gerçekte Knyaz Oleg'in Konstantinopol seferi sırasındaki eserde anlatılan gönül hikayesinin yaşanmamasıdır. Bu özellikte eserin türünün ürünüdür. Eser parodidir. Parodi türünde gerçek bir konu mizahi oynamalarla sahnelenir.

Aksakov, piyesine bu yönüyle de eleştiriler alır. Belinskiy eseri tam anlamıyla yerlere ve göklere sığdıramazken, dönemin başka bir edebiyat eleştirmeni olan Nikolay Aleksandroviç Dobrolyubov (1836-1861) ise bu eseri baştan sona başarısız olarak değerlendirir (Maşinskiy, 1964, s. 599). Dobrolyubov'un eleştirilerini yıllar sonra *Parodi Hakkında* (O parodii, 1929) adlı makalesinde, Rus formalistlerinden, Sovyet döneminin önemli edebiyat otoritelerinden biri olan Yuriy Nikolayeviç Tınyanov (1894-1942) da destekleyecek, eseri sert bir şekilde eleştirecektir. Tınyanov'a göre eser janr olarak yanlış adlandırılmıştır. Tınyanov makalesinde ilk önce parodinin ne olduğunu açıklar: “Parodinin bir yapısı vardır. Şiir de olabilir düz yazı da. Herhangi ciddi bir eserden yapılmıştır, ona komik öğeler eklenerek, değiştirilir veya komik unsurlar eklenir” (Tınyanov, 1977, s. 284). *Konstantinopol Kapılarında Oleg*'in asla bir parodi olmayacağını savunur. Tınyanov, ilk olarak Aksakov'un konunun gerçekliğine uymadığını, olanları çarpıttığını iddia eder. Eserin komik öğelerin dışında tam anlamıyla dramatik bir tema üzerine kurulduğunu ve eski geleneğe uygun bir şekilde dramatik ilerlediğini söyler. Sadece okurun gözünde, Knyaz Oleg'in yeri, giyimi, eserdeki şiirselliğin müzikal havası yapı olarak parodiye uygun görülürken, tema olarak asla parodiye uygun olmadığını savunur. Tınyanov, bu eserin tamamen 1830'lu yılların sanatçılarının büyük hayali olan kadim tarihlerinin şiirsel güzellikle yüceltilmesi ilkesine uygun yazıldığını ileri sürer (Tınyanov, 1977, s. 284-285). Aksakov, parodi kelimesinin yanına dramatik kelimesini eklese de eserde gerçek anlamda komik öğe bulmak zordur.

Aksakov'un eserinde mizah içeren iki bölüm vardır; *Yazardan* (Ot avtora) başlıklı giriş ve *Son Söz* (Epilog) başlıklı bitiş bölümleri. Diğer bölümler, ölüm, yıkım, kan ve şiddet gibi

birçok karamsar tema üzerine kurulmuş, bu tema da kötü hava şartlarıyla süslenmiştir. Ancak Aksakov'un bu eseri yazarken en büyük hedefi Moskova Üniversitesi rektörü ve tarih profesörü aynı zamanda *Şüphencilik Okulu* (Skeptičeskaya škola) kurucusu Mihail Trofimoviç Kaçenovskiy'dir (1777- 1842). Kaçenovskiy, okulunda başta Slavofiller için adeta İncil kadar kutsal olan Karamzin'in on iki ciltlik eseri *Rus Devleti Tarihi*'ni (İstorii gosudarstva Rossiyskogo 1818-1826) olmak üzere kadim Rus eserlerini eleştirir. Bu eleştirileri de redaktörlüğünü yaptığı kendi dergisi *Vestnik Yevropı* ve verdiği derslerde genç öğrencilere anlatır.

Kaçenovskiy, Karamzin'in ve diğer kadim eserlerin tarihi kesinliklerinin tartışmaya açık olduğu ve eserlerin doğru temellere dayandırmadığı gerekçesiyle eleştirir. Kaçenovskiy'in bu şüpheli yaklaşımı kısa sürede gençler arasında dikkat çeker ve tarihi belgelerin kaynaklarının gerçekliği tartışılmaya başlanır. Kaçenovskiy bu hareketiyle Rusya'da ses getirecek olan 'Şüphencilik Okulu'nu da kurmuş olur (Radionovna, 2005, s. 155-156). Üniversite öğrencileri arasında hızla yayılan bu düşünceye bir Slavofil olarak cevap vermeye karar veren sanatçı *Konstantinopol Kapılarında Oleg*'i kaleme alır. Eserinin girişinde de bu durumu açıkça dile getirir. Kaçenovskiy'in Üniversite'de derslerine katıldığını ve Knyaz Oleg'in bir efsaneden öteye gitmediğini anlattığını söyleyerek piyesine başlar (Maşinskiy, 1964, s. 429).

Eserde Kaçenovskiy'le ilgili iki yer vardır. Biri eserin başında diğeri ise son perdededir. İlk olarak Knyaz Oleg, tahtında otururken bir anda gözünün önünde bir ruhun belirmediği sahnedir. Ruh knyaza "Dünya seni hatırlamayacak! / Boş yere hayal kuruyorsun, Oleg! / Yaptığın işler unutulacak / Sert bir şekilde eleştirileceksin / Varlığına şüpheyle bakılacak, Oleg! / (Ruh ortadan kaybolur)" (Maşinskiy, 1964, s. 434) sözlerini fısıldar. Knyaz Oleg çılgına döner ve kâhini görmeye gider. Kâhin ise bu durumu şu sözlerle yorumlar büyük knyaza:

Kuzeyde, sık ormanların arasında / Büyük bir şehir yükselecek, / Krallıkların efendisi, yüce güçlere sahip, / Devlet bilgeliği açısından zengin. / Bu şehre bilim binası dikilecek / Bu binanın adı Rus sözcüğünde henüz yok / Bu binanın içinde zamanı gelince bir bilim insanı / Senin tüm bayram edasında yaptığın fevkalade işleri / Utanç verici bir şüpheyle, gölgelendirecek / Ve sonunda onları tamamen reddedecek. / Senden bahsederken, hiç var olmadı diyecek / Var olmadığını kanıtlarla gösterecek ve diyecek ki / Hayal ürünüydü, uydurmadı / Senin bir halk masalı, bir efsane olduğunu söyleyecek.

(Oleg)

Ben bir efsane miyim?

(Kâhin): Umutsuzluğunuz anlaşılabilir. / Varlığımız reddedildiği zaman / Zaferleriniz yok olup gidecek.

(Oleg): Ben efsaneyim öyle mi!

(Kâhin): Sakin ol knyaz! Bir çaresi var.

(Oleg, dinlemeden): Barbarlar, ben efsane miyim? / Kalbim ateşli bir şekilde, / Göğsümde atıyor, / Kanım, sıcacık damarlarımda akıyor!... / Fakat bu korkunç güçler gerimde kalacak, / Düşmanların tüm entrikaları, çabaları!.. / Saçmalık! Saçma! Ah keşke yapabilseydim, / Zalim bilim adamıma, / Varlığımı ispatlayabilseydim! / Ah! Ne dehşet verici olurdu, ona gösterebilseydim! / O zaman itiraz edemezdi varlığıma! (Maşinskiy, 1964, s. 440-441).

Bu mısraların devamı ise daha da dikkat çekicidir. Aksakov, kâhinin Knyaz Oleg'in ölümsüzlüğü yeniden elde etmesi ve tarihe adını yazdırması için Çargrad'ı alması gerektiğini söylettirir. Knyaz Oleg, Çargrad'a Kaçenovskiy'in yüzünden gider.

Eserde Kaçenovskiy'i ikinci olarak 'Son Söz' kısmında adı açıklanmayan bir profesör olarak okurun karşısına çıkartılır. Derste üzerine basa basa Knyaz Oleg'in hiç var olmadığını anlatmaktadır:

Profesör (Ders anlatıyor):

Bağışlayınız! Oleg de kim? Hepsi masal! / Oleg hiçbir zaman var olmadı. / Kayıklarda yelkenlerle, Çargrad'a kadar / Karadan gittiği söyleniyor, / Bir de oraya kalkanını astığı, / Nasıl bir masal! Yeri yoktur, tarihte bunların, / Oleg efsaneden başka bir şey değil/ Sadece bir efsane. / Bu tartışılmaz bile. / (...) (Kalkar.) (Perde kapanır.) (Maşinskiy, 1964, s. 484).

Görüldüğü üzere Aksakov eserini neden, kime cevap olsun diye yazdığını açıkça kaleme almıştır. Bunun yanı sıra Knyaz Oleg'in Çargrad seferinin Rus tarihindeki önemi de tartışılmaz. Bir Slavofil olarak bu şanlı tarihten bahsetmek boynunun borcudur. Aksakov, yukarıda da belirttiğimiz gibi eserinin temel kaynağı olarak Karamzin'in *Rus Devlet'in Tarihi* adlı eserinin ilk cildinin beşinci başlığını temel almıştır.

Karamzin, bu eserinde Knyaz Oleg'in Çargrad seferini ayrıntılı bir şekilde verir. Karamzin, Çargrad Kuşatması ve alınışı (907) olarak bilinen bu tarihi süreç için de ana kaynak olarak Nestor Peçerskiy'in (1056-1114) *Geçmiş Yılların Menkıbesi* (Povest vremennih let, 1110-1118) adlı eserini temel aldığı açıkça belirtir. İki eserde de Knyaz Oleg'in, Çargrad seferi bazı farklılıklar dışında benzer şekilde anlatılır.

Karamzin, Nestor Peçerskiy'in *Geçmiş Yılların Menkıbesi*'ni temel kaynak olarak kullanmasına rağmen Kaçenovskiy'in kendisine yaptığı gerçeklik şüphesini Peçerskiy'e yaptığı da dikkat çekici bir noktadır. Karamzin, Peçerskiy'in eserini kaleme alırken bilgilerin gerçekte

bire bir ölçüşüp ölçüşmediğini o da sorgular. Yaşanan olayların çok uzun zaman öncesine dayanması, şahitlerin yaşamıyor ve kayıtlı belgelerin bulunmaması ve en önemlisi Grek belgelerinde de yer verilmemesini öne sürerek eserin gerçeklik payını bir nebze de olsun eleştirir. Ancak lider olarak Knyaz Oleg'in Rus Devleti'nin kurucusu, topraklarının gelişmesini ve boylar arasındaki birliğin sağlanması açısından Rus tarihinin en önemli isimlerinden bir olduğunu vurgular. Bu eserde dikkat çeken bir başka ifade de boğaz girişi kapatıldığı için Haliç kıyılarından Oleg'in gemileri karadan yürüterek Çargrad'ı fethetmesidir. Karamzin "Belki de daha sonra II. Mehmet'in yapmış olduğu şeyi gerçekleştirmek istedi," diye yazarak Rus ve Türk tarihindeki benzerliği vurgulamasıdır (Kandemir, 2008, s. 155).

Her iki eserde de ilk Slav Knyazı Ryurik'in oğlu Knyaz İgor'un daha reşit olmaması nedeniyle Knyaz Oleg'in Slav ırkının lideri olduğu, onları birlik ve beraberliğe ulaştırmış, topraklarını büyütmüş önemli bir lider oluşu anlatılır. Halk tarafından devlet yönetimi konusunda bilge bir lider olarak görülmüş 'Bilge Knyaz Oleg' (Veşçiy Knyaz Oleg) olarak anılmıştır. Knyaz Oleg'in topraklarını genişletmek için sürekli fetih gezileri düzenler, ilerleyerek Grek İmparatorluğu'na (Bizans İmparatorluğu) kadar ulaşır. Hedefi gözde şehir Çargrad'dır. Nestor Peçerskiy ve Karamzin bu sefere Knyaz Oleg'in iki bin gemiyle görkemli bir şekilde çıkışını anlatarak başlar ve Çargrad işgali, alınışı ve Knyaz Oleg'in ölüm hikayesiyle bitirir. Aslında Nestor'un 'Geçmiş Yılların Menkıbesin'de, Karamzin'in eleştirdiği tek yer Knyaz Oleg'in ölüm hikayesidir. Bu kısmı Antik Çağ'da bir halk masalına benzetir. Nestor Peçerskiy'in eserine göre Apolloniy Tianskiy adlı bir kâhin, Knyaz Oleg'in çok sevdiği atı tarafından öldürüleceği kehanetinde bulunduğu bildirilir. Atından, Knyaz Oleg kehanete duyduğu inanç nedeniyle uzak durur. Çargrad seferinden dönünce aklına atı gelir ve onu sorar, atın öldüğünü duyunca kâhini çağırır ve ona kehanetinin gerçekleşmediğini söyleyerek kızar. Bu sırada kâhine atının kemiklerini göstermek için gömüldüğü yeri kazdırmıştır. Öfkeyle atının çürümüş kafa tasına vurur: "Bu mu öldürecek beni?" diye. Tam o sırada kafa tasına saklanan bir yılan Knyaz Oleg'i sokar ve Knyaz Oleg ölür. Bu hikâye Karamzin'in eserinde daha gerçeğe uygundur. Karamzin, Knyaz Oleg'in nasıl öldüğü rivayetlerinden çok öldüğü zaman halkının ne kadar üzüldüğü gerçeğinin üzerinde durur. Knyaz Oleg'in 'Bilge' (Veşçiy) unvanını da başarılarından ve ona beslenen sevgiden aldığını savunur (Karamzin, 1989, s. 99-100).

Aksakov, piyesinde bu konulardan söz etmez. O sadece Knyaz Oleg'in Çargrad'ı neden almak istediğini, sefer sırasında yaşananlar, Çargrad'a yaptıkları ve ülkeye geri dönüş kararını aktarır. Yukarıda vurguladığımız gibi bu bilgilerde gerçekle, daha doğru kaynağı Karamzin'in kitabıyla çelişkilerle doludur. Tıpkı Kaçenovskiy'in öne sürdüğü gibi.

Konstantinopol Kapılarında Oleg'de ilk sahnede Knyaz tahtında kendisine sunulan hediyeleri ve vergileri alırken, güçlü, sevilen ve ilgili bir lider olarak çıkar. Sahnede o ve halkı vardır. Aksakov, bu kısımda uzun uzun Yüce Knyaz Oleg'e karşı sıralanan övgüleri sunar. Bu övgüler aracılığıyla yazar, yüce ruhlu Slav insanını, onların yaşam şeklini, milli ve dini değerlerini sıralar.

Piyenin her bölümünde Slav halk şarkılarına ayrı yer verildiği dikkat çeker. Tiyatroya uyarlandığında adeta bir opera havası katacak kadar çok şarkı vardır. Bu durum Aksakov'un sanatsal tarzının bir parçasıdır. Yazar çok ses getiren, ünlü tezi *Rus Dili ve Edebiyatı Tarihinde Lomonosov*'da (Lomonosov v istorii russkoy literatury i russkogo yazıkı) halk şarkılarının Slav ruhunu yakalamak için önemli bir anahtar olduğunu açıkça dile getirdiği görülür. Aksakov'a göre bu şarkılar bizlere halkın yüce özünü yansıttığı tartışılmaz bir konudur. Ona göre halkın yaşamı, çıkarları, istekleri, ihtiyaçları, gelenek ve göreneklerinin yankılanışıdır (Erdoğan, 2018, s. 49). Sanatçı da bu şarkılar aracılığıyla kahramanlarını, onların iç ve dış dünyalarını okuyucuya aktarır. Özellikle doğa, adetler, gönül ilişkileri vb. günlük yaşama ait her şey bu şarkıların dizelerindedir.

Aksakov için Slav halkının en dikkat çeken özelliklerinden biri de yaşadıkları toprakların çetin iklimine alışık olmalarıdır. Tarımla uğraşan, hükümdarını seven, doğanın tüm cilvesine alışmış güçlü bir halk vardır. Knyaz Oleg'e bağlı toplulukların vergilerini sunarken söyledikleri şu dizeler gözler önüne ana çerçeveyi çıkaracaktır: “Bizim yüce hükümdarımız, size, Knyazımıza, / Emeğimizin mahsullerini getirdik! (Vergilerini verir ve çıkarlar.) (...) Yüksek dağlar, / Sarp kayalar / İşte bizim vatanımız. / Çocukluğumuzdan beri / Vahşi doğamıza / Alıştık” (Maşinskiy, 1964, s. 431-432).

Slav halkı için çok önemli bir yere sahip olan doğayı Aksakov eserinde insan ruh haliyle paralel ele alır. Diğer birçok eserinde olduğu gibi. Bu tavrı, mensubu olduğu ‘Stankeviç Topluluğu’nun temel tarzlarından biridir (Maşinskiy, 1964, s. 61). Slav halkı için doğanın önemli olmasının birinci nedeni kutsal bir değer oluşudur. O dönemler Pagan dinine bağlı oluşları, inanışları gereği doğayla çok sıkı bir bağ kurmalarına neden olur. Piyeste kutsal görünen doğa baştan sona arka fonu oluşturur. Hatta dördüncü bölümde ana tema tamamen doğadır.

Ağır bulutlar asık suratla koşar, / Ve vahşi ve kederli rüzgâr ıslık çalar; / Kudretli meşe ormanının çarı, devriliyor, / Fakat öyle şanlı bir yıkılışı var ki. Çetin bir İskandinav’ın eline düşmüşsün! / Savaşta ölenler ne şanlı ve şerefli!” (Maşinskiy, 1964, s. 456) (...) “Dnepr nehri nasılda karanlık! / Üzerimizdeki kasvetli gece gibi, / Öylesine boğuk, öylesine hüznü, / Onun

büyük dalganın gürültüsü! / Sadece nadir olarak çakan kanlı şimşeğin ışığı / Bir anlığına etrafı aydınlatıyor. / O! Doğa ne muhteşem! (Maşinskiy, 1964, s. 457).

Piyeste Slavların Pagan dinine bağlılığı üzerine basılarak vurgulanır. Slavlar X. yy.ın sonunda (987) Knyaz Vladimir tarafından resmen Hristiyanlığa geçiş yapacaklardır. *Geçmiş Yılların Menkıbesi*'nde Nestor Peçerskiy ayrıntılı bir şekilde Rusların Hristiyanlığa geçişini anlatır (Peçerskiy, 2012, s. 72). Knyaz Oleg dönemi bu dönemden neredeyse bir asır öncedir. Onun halkı hala pagandır. Greklerle barış antlaşması imzalarken, Grekler haçlarını öperek ant içer, Slavlar bunu kabul etmez ve kılıçlarını göğe kaldırıp Tanrıları Perun ve Volos üzerine ant içerler ve bir ağızdan “Kendi kanunlarımız gereği, kendi Tanrılarımıza ant içtik” (Karamzin, 1989, s. 108) demeleri de dikkat çekicidir. Bu bilgiler hem *Geçmiş Yılların Menkıbesi*'nde (Peçerskiy, 2012, s. 23) hem de *Rus Devleti'nin Tarihi*'nde (Karamzin, 1989, s. 114) verilmektedir. Bir dikkat çeken özelliğe Kâhin Volhv'tur. Pagan inanışında kahinler çok önemli kişilerdir. Gelecekte haber veren, ruhlarla ve Tanrılarla iletişim kurabilen bu kişiler devlet yönetimi, evlilik gibi siyasi ve sosyal işlerde söz sahibidir. Eser de Volhv'un (kelime anlamı zaten kâhin demek) Oleg üzerindeki etkisi de net bir şekilde gösterilmiştir. Her hamlesini onun söylemleri üzerine şekillendirir.

Eserde Slavların Hristiyanlığa geçişlerinin de sinyali verilir. Grek prenses Oleg'in eşi olup Slav topraklarına giderken: “Belki de / Eşi olduğum zaman başarıyorum, / Onu Hristiyanlık inancına geçirmeyi; Paganlıktan kurtuluşa ulaştırırım” (Maşinskiy, 1964, s. 482) sözleriyle Hristiyanlığın Slavlar arasında nasıl yayılmaya başladığına da küçük bir sinyal verir. Ancak sanatçı burada misyoner bir ifade olarak bu sözleri kaleme almamıştır. Aksakov'a göre Slavların Hristiyanlığa geçişi çok yerinde bir geçiş olarak görür, özellikle de Vatikan'ın Katolikliği yerine Greklerin (Bizans) Ortodoksluğunu kabul etmelerini çok doğru bir karar olarak değerlendirir. Ona göre Ortodoksluk, Hristiyanlığın gerçek anlamda yaşandığı tek mezheptir. Slav halklarının bu şekilde özüne ulaştığını savunur (Erdoğan, 2018, s. 45).

Dikkat çeken başka bir özellikte asker atalara sahip olan Aksakov'un eserinde Slav ırkının savaşçı yönünü daha doğrusu savaşçı olma yolundaki ilerleyişlerini açıkça dile getirir. Slav ırkları dağınık, birbirinden bağımsız yaşarken, Slav Devleti'nin kurucusu olacak olan Ryurik, Viking soyundan gelen Norman ve onlara bağlı Vareglere kendilerine savaş tekniklerini öğretmeleri için iş birliği talep eder. Savaşma konusunda dünyaya ün salmış bu boylar Slav devletinin kuruluşuna aktif olarak etkin olmuşlardır (Brink ve Price, 2020, s. 626-635).

Knyaz Oleg'in sadık askeri Viking soyundan gelen Vereg İngelot'in şu cümleleri tüm Slav erkeklerinin ruhuna savaşçılığın nasıl aşılandığını yansıtır: “En sevdiğim kıyafet, çelikten

bir zırh; / En sevdiğim ev, kanatlı bir gemi. (...) Borazanlar ötüyor, çelik zırhlar parlıyor, / Ve her zamanki gibi Vareg kılıcı parlıyor. / Burada yaşıyoruz, savaşmayı bilmeyen Slavlara, / Cesur savaşı ruhumuzu aşıyoruz” (Maşinskiy, 1964, s. 437).

Tarihi metinlere bakıldığında Knyaz Oleg'in ve askerlerin Çargrad fethi sırasında tamamen barbarca davrandıkları bildirilir. Evleri kundaklar, binaları yıkar, insanları öldürürler. Ancak daha sonra Karamzin, eserinde Slavlara itibarlarını iade eder. Greklerle Slavların yaptığı barış antlaşmasının maddelerini örnek göstererek, Slav ırkının aslında medeni bir topluluk olduğunu göstermek ister. Hatta Slavların değil de Greklerin özünde barbar olduğunu öne sürer (Karamzin, 1989, s. 109). Aksakov ise piyesinde bu barbarca davranıştan açıkça söz etmez. Knyaz Oleg öfkeli, Grekler ise çok korkak.

(Knyaz Oleg, Çargrad'a bakar) İşte o, arzularımın nesnesi, bu şehir, / Emeklerimizin tacı! Bu Grekler nasıl da korkak! / Önümde koyun gibi koşup duruyorlar, / Sveneld! Şehre git ve onlara sor, / Ne istiyorlar: / Ürkek başkentlerini hücumla mı alayım/ Veya mücadele etmeden boyun eğip, / Bana şehri teslim edecekler mi? / Git. (Maşinskiy, 1964, s. 477)

Piyeste dikkat çeken temalardan biri de aşktır. Knyaz Oleg kendisine ölümsüzlük verecek Çargrad'ı bir kadın uğruna arkasına bakmadan bırakıp ülkesine döner. Bu tarihi kayıtlarda asla yoktur. Sanatçının Knyaz Oleg'e gizli bir oyunudur. Başka bir açıdan değerlendirecek olursak Aksakov saf tarihi bilgi vermemek adına sanatsal kaygı güderek de gönül ilişkilerinden söz etmiş olabilir. Ayrıca Knyaz Oleg'in Çargrad'ın kapılarından dönüşü Slav kanına konduramayıp, bu geri çekilmeye duygusal bir neden yaratmak istemiş de olabilir.

Knyaz Oleg, Çargrad üzerine sefere çıkarken, Knyaz İgor'u yanına çağırır ve veliahdına planlarını anlatır. Knyaz İgor sevinçten yerinde duramaz.

Evet! Savaşın şanının çekiciliğini anlıyorum, / Saldırganlığın zevkini anlıyorum; / Ve kanlı eğlenceyi seviyorum / Korkunç zafer törenlerini! / Ryurik'in oğlu, deneyimsiz elleriyle / Savaş silahlarına dokunduğunda / Tamamen yüce arzularla / Savaşçı şan arzusuyla doluyum!... (Maşinskiy, 1964, s. 448)

Tarihi belgelerde Knyaz İgor'un Knyaz Oleg'e Kiev'e kadar eşlik ettiği bildirilir (Karamzin, 1989, s. 102). Ancak Aksakov, Knyaz İgor'u Çargrad'a kadar götürür. Deneyimsiz veliaht, ustasının izindedir. Ancak Knyaz İgor'un aklında ve yüreğinde savaştan başka bir şey daha vardır. O da aşktır. Knyaz Oleg çok sinirlenir ve dikkatinin dağılacağı konusunda ona sert bir tepki verir. Knyaz İgor aşkı konusunda kararlıdır.

Ey hükümdarım! Sözleriniz yanlış: / Savaşa daha cesurca uçacağım! / Kanlı savaşta daha da korkunç / Vatan düşmanlarından intikamımı alacağım!... / Aşk bana esrarengiz bir güç veriyor,

/ Ölümü de beraberimde götüreceğim savaşa; / Ve genç kızın sureti, sevimli cemali, / Gözümün önünde uçsacak!... (Maşinskiy, 1964, s. 449)

Knyaz İgor'un âşık hikayesi tarihi metinlere geçmiş bir gerçektir. *Geçmiş Yılların Menkâbesi*'nde ve *Rus Devleti Tarihi*'nde bu hikâye farklı anlatılır. Knyaz İgor'un gözdesi güzeller güleli kadının adı 'Olga'dır ve bir Vareg kızıdır. Knyaz Oleg'in Çargrad yolunda ilk fethettiği yer olan Kiev'de Knyaz İgor, kırlarda Olga'yı görür ve âşık olur. Bu bilgiler her iki eserde de aynıdır. Ancak fark kızın soy bilgisinde ortaya çıkar. Nestor Peçerskiy, kızın asil bir aileden geldiğini ve Knyaz Oleg tarafından seçildiğini söylerken, Karamzin kitabında 'Ölümsüz Olga' (Bessmertiyaya Olga) diye adlandırdığı Olga'nın sıradan bir çiftçinin kızı olduğunu, o dönemler kendi mevkine uygun bir evlilik yapma gibi çağının bir kanunu olmadığını vurgulayarak anlatır (Karamzin, 1989, s. 102).

Aksakov'un eserinde dikkat çeken bir diğer tarihi gerçek saptırması da İngelot'un beşinci bölümde ölmesidir. İngelot, sevgilisi Lyudmila uğruna girdiği bir düelloda ölür (Maşinskiy, 1964, s. 450-458). Ancak gerek Nestor Peçerskiy'de gerekse de Karamzin'de Greklerle barış antlaşması imzalandığı zaman İngelot oradadır (Karamzin, 1989, s. 102; Peçerskiy, 2012, s. 25).

Aksakov, piyesinin son kısımlarında Çargrad'ı ele geçirmiş, kuşatması sırasında da Grek prensesine âşık olmuş bir Knyaz Oleg çıkarır karşımıza. Çargrad'ı ele geçirmek için yola çıkarlarken Olga'ya âşık olduğunu söyleyen İgor'a sinirlenen Knyaz Oleg, kendi âşık olduğu kadın için tamamen ele geçirdiği şehri geride bırakıp ülkesine dönecektir.

Ay bana ne oluyor?.. Göğsüm titriyor... / Nefes alamıyorum... Tanrım!... Ne oluyor? / Heyecan, titreme ve ateş nereden geldi?.. / Fakat benim için ne kadar yeni? Bu zaman kadar bilmediğim bir şey, / Nasıl da kudretle ele geçirdi beni! / Mücadeleye devam edecek gücüm kalmadı / Alevler parladı! Olacak olan olsun! / Yepyeni bir ülkeye geldim / Yep yeni esrarengiz bir diyar gördüm, / Yeni bir Tanrı tanıdım" (Maşinskiy, 1964, s. 463). (...) "Neden bir ordu topladım? / Ne için Çargrad'ın vadilerinde kamp kurduk? / Nasıl! Çargrad mı?... Evet! Her şeyi hatırlıyorum! / Çargrad benim ölümsüzlüğümün kefaletiydi!... / Ölümsüzlük mü? Her şey yeniden canlandı / Ölümsüzlük ve tatlı kadının sureti mi? / Ölümsüzlük ve ölümlü güzellik mi? / Sevgili, aziz hayali unuttum / Ve güzelliğin kölesi mi oldum? / Fakat bana ne oldu bilmiyorum... / Aşk mı? / Hayır, Aşk diyemeyiz buna! (Maşinskiy, 1964, s. 469-470)

Yukarıda alıntıladığımız bu sahne tarihi belgelerde asla karşımıza çıkmaz. Knyaz Oleg ve askerleri Çargrad'a barbarca saldırır ve şehri talan eder. Neden geri çekildiği asla belirtilmez. Şehri tamamen ele geçirmesine rağmen neden geriye döndüğü hep tartışma konusu olarak kalacaktır. Ayrıca Knyaz Oleg'in Çargrad'ı terk ederken ünlü kalkanını surlara astığı tarihi

kaynaklarda da geçer (Peçerskiy, 2013, s. 21). Aksakov ise *Konstantinopol Kapılarında Oleg*'de bu kısmı adeta bir efsaneye çevirir. Âşık olan Knyaz, kalbini çalan kadının arzusu üzerine şehirden geri çekilmeye karar vermiştir. Bu şekilde kendisine vaat edilen ölümsüzlükten vazgeçecektir. Kahil, kulağına fısıldanan müjdeyi Oleg'e iletir:

Hükümdarım, sizin kalkanınız / Herkes tarafından bilinir. Gümüşten yapılmıştır, / Etrafında altından bir çember vardır. / Kalkanın üzerine, ressam / Çeşitli insan suretleri işlemiştir. / Herkes uzaktan onun sesini bilir; / Milletler onun sesine akın eder; / Onların önünde o kalkanı elinde taşıyorsun, / Ölümcül savaşlarda onlara önderlik ediyorsun. / İşte bu kalkanı, Çargrad'ın / Surlarına as Oleg! Bence: / Çargrad'ı alışının ve mahvedişinin / Yani yaptıklarının işareti bu olur / İşte o zaman ölümsüz olursun (Maşinskiy, 1964, s. 482).

Oleg de kâhine; “Benim Çargrad'ım! Onu alabilirdim. / İstemedim! Ancak kanlı, işlerimizin ve mücadelemizin nişanı olarak, / Çargrad'ın benim egemenliğimde olduğunu gösteren, / Çadırımı, yanına kurduğum duvarlara / Zaferimin nişanını asıyorum” (Maşinskiy, 1964, s. 483).

Tarihi kaynaklarda Knyaz Oleg'in Çargrad surlarına astığı kalkanın tasvirleri verilmiştir. Aksakov, Knyaz Oleg'e ölümsüzlüğü hediye ettikten sonra piyes yukarıda da belirttiğimiz gibi üniversite de bir tarih dersine çevrilir. Ders veren profesör, Oleg efsanesinin asla var olmadığını anlatmaya devam etmektedir. Perde kapanır.

Sonuç

Konstantin Sergeyeviç Aksakov'un Slav ruhunu ölümsüzleştirdiği birçok makalesi, eleştiri yazısı olmasına rağmen edebi eser açısından bu alanda sığ kaldığı dikkat çekecektir. Felsefi bir duruşu olan yazar, bizim de üzerinde çalışma yaptığımız bu eserini ise hem felsefesine hem de siyasi kimliğine bir hakaret olarak değerlendirdiği söylevlerinden ötürü Moskova Üniversitesi Rektörü ve aynı zamanda tarih profesörü Kaçenovskiy'e ithafen yazar.

Aksakov'un, Kaçenovskiy'in Yunan asıllı bir Rus vatandaşı olması nedeniyle başta Aksakov ve yol arkadaşları tarafından tamamen Slav ırkından oluşan bir Slav devleti kurma arzularının (İnanır, 2022, 317) kıskandığı, onları ve Slav tarihini karalama politikası izlediği temel tezidir. Bu tezi hayat bulduran düşünceler ise Kaçenovskiy'in derslerinde genç Ruslara şanlı Rus tarihinin kadim eserlerde özellikle de Rus Tarihini on iki ciltlik eserinde özenle ve övgüyle anlatan Karamzin'in 'Rus Devleti'nin Tarihi' adlı eserini (ki bu eser slavofiller için kutsal kitap değeri taşımaktadır.) ve en önemlisi Slavlar için adeta bir peygamber kadar kıymetli olarak değerlendirilen 'kutsal' unvanını almış Knyaz Oleg'i hayali bir kahraman olarak değerlendirmesi olacaktır. Aksakov, eserinin giriş kısmına *Yazardan* başlıklı bir girizgâh hazırlar ve burada açık bir şekilde eserinin yazılış amacını da bildirir. Yüce Knyaz Oleg'in

Çargrad'a sefere gitmesini Kaçenovskiy'in inkârı kehanetine bağlar. Son perde de profesörü ders anlatırken sahnede görürüz. Knyaz'ın tahta oturup, kendisine düzülen övgüleri dinlerken açılan perde, profesörün öğrencilerine 'Oleg diye biri yok!' deyişiyle kapanır.

Aksakov'un ölümünden yıllar sonra toplu halde ilk defa eserleri basılır ve *Konstantinopol Kapılarında Oleg*, 1909 yılında yayımlanan bu seçkinin içerisinde. (Maşinskiy, 1964, s. 550). Aksakov büyük bir yücelik bulduğu Slav gelenekleri, şarkıları, dansları kısacası sosyal yaşam şekilleri bu eserde açıkça dile getirmiştir. Özellikle doğası ve insanının doğaya uyumu adeta bir fon gibi sergilenmiştir. Sanatçı, iki bin gemiyle Çargrad'a görkemli bir şekilde giden Knyaz Oleg'i, on asır sonra aynı görkemle XIX. yy. edebiyatına da bu şekilde ses getirecek bir şekilde sokmuştur.

Kaynakça

- Brink, S. ve Price, N. (Ed.). (2020). *Viking dünyası* (2. baskı). (E. Kılınç, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2011).
- Çalışkan Akçetin, N. (2016). Martin Heidegger ve nasyonel sosyalizm: O bir Nazi miydi? *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 47-64.
- Erdoğan, H. (2018). Rus tarih felsefesinde K. S. Aksakov. Z. B. Özer, F. Yapıcı ve Ş. Aktay (Ed). *Bilim ve İnsan, Şahsiyetini İnşa Edenler* (1. baskı) içinde (s. 39-58). Ankara: Gazi Kitap Evi.
- Günör, T. (2023). Stankeviç Topluluğu'na genel bir bakış. *Söylem Filoloji Dergisi*, 8(1), 56-67.
- Hegel, G. W. F. (1995). *Tarihte akıl* (3. baskı). (Ö. Sözer, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1837).
- İnanır, E. (2013). *Rusların gözünden İstanbul*. İstanbul: Kitapevi.
- İnanır, E. (2008). *I. Petro ve II. Katerina'nın kanatları altında XVIII. yüzyıl Rus edebiyatı*. İstanbul: İskenderiye Yayınları.
- İnanır, E. (2022). XIX. yüzyılın ikinci yarısında Bulgar edebiyatında yeni arayışlar. *TOBİDER. Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 6(3), 314-329.
- Kandemir, H. (2008). Rus edebiyatında İstanbul. *Selçuk Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 0(19), 153-163.
- Karamzin, N. M. (1989). *İstoriya gosudarstva Rossiyskogo: v dvenadtsati tomax. Tom I*. Moskva: İzdatelsvo 'Nauka'.
- Kuleşov, A. S. (2009). *Aksakov. istoriya razbitih sudeb*. Moskva: İzdatelstvo 'Territoriya'.
- Kuleşov, A. S. (2010). *Aleksey Stanislavoviç, Romanovi, Aksakov, Çebışyovi*. https://tksu.ru/upload/medialibrary/ebc/Kuleshov-A.S.-Vystuplenie-_1_.pdf
- Kurat, A. N. (2014). *Rusya tarihi* (6. baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Maşinskiy, S. İ. (Ed.). (1964). *Poeti krujka N. V. Stankyeviça: N. V. Stankyeviç, K. S. Aksakov, İ. P. Klyuşnikov*. (2. izdaniye) Moskva-Leningrad: Sovestskiy pisatel.
- Nikolayeva P. A. (Ed.). (1990). *Russkiye pisateli: biobibliografiçeskiy slovar. A-L Tom I*. Moskva: Prosveşçeniye.
- Peçerskiy, N. (2012). *Povest vremennih let*. (D. S. Lihaçyov, O. V. Tvorogov, Çev.). Sankt-Peterburg: Vita nova.
- Radionovna, E. S. (Ed.). (2005). *Mir istorika: İstoriografiçeskiy sbornik I*. Omsk: İzdatelsvo OmGU.

Tinyanov, Yu. N. (1977). *Poetika, istoriya literaturi, kino*. Moskva: İzdatelstvo 'Nauka'.

Tsimbayev, N. İ. (1986). *Slavyanofilstvo: İz istorii russkoy obşçestvenno političeskoy mısli XIX veka*. Moskva: İzdatelstvo Moskovaskogo universiteta.

Uzelli, G. (2016). *Slav mitolojisi inanışlar ve söylenceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yalvaç, F. (2009). Hegel, dünya tarihi ve özgürlük mücadelesi olarak uluslararası ilişkiler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(12), 3-37.